

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

*De steen die de bouwers afkeurden
is een hoeksteen geworden.*

*Dit is het werk van de HEER,
een wonder in onze ogen.*

Psalm 118:22-23

Op deze vijfde zondag van de veertigdagentijd klinkt er opnieuw een parabel, een kritisch verhaal. De aanleiding daartoe is wederom een gesprek met de Schriftgeleerden. Nou ja, gesprek... je zou het beter een verhoor kunnen noemen. Lucas vertelt in de verzen 1-8 hoe ze hem opnieuw in de val proberen te lokken. En dit keer zijn ook de hogepriesters erbij. Ze willen weten op grond van welke autoriteit, welke bevoegdheid, hij tot de mensen spreekt. De sfeer is grimmig en vijandig. Ze kunnen zijn bloed wel drinken en Jezus weet dat.

Jezus stelt hen een wedervraag: 'doopte Johannes nu in de opdracht van de mensen of van de hemel'? Met andere woorden: de doop tot vergeving van de zonden... deed Johannes dat nu uit zichzelf of in opdracht van God? Ze staan voor een dilemma, want ze weten dat Johannes door het volk wordt gezien als een profeet, een gerechte dienaar van de Heer. Lucas schrijft dat ze eerst met elkaar in overleg treden. Je ziet het voor je: hoe ze zenuwachtig de koppen bij elkaar steken om hun antwoorden af te stemmen en Jezus die daar wacht. Uiteindelijk zeggen ze dat ze het niet weten. Jezus concludeert dat hij dan ook niet hoeft te antwoorden op hun vraag. Dit zogenaamde gesprek eindigt abrupt.

En dan vertelt Jezus een parabel: niet aan de hogepriesters en de Schriftgeleerden, maar aan de menigte. Jezus beseft maar al te goed dat de hogepriesters en Schriftgeleerden doof zijn voor zijn woorden. Hij richt zich tot het volk, tot gewone mensen. En toch... de boodschap van wat hij vertelt is wel degelijk voor de hogepriesters en Schriftgeleerden bedoeld.

'Een man plantte een wijngaard' (Lc 20:9). Met die woorden begint deze parabel. Dat zinnetje zal bij de Schriftgeleerden en hogepriesters, die vanaf een afstandje staan mee te luisteren, onherroepelijk het lied van de wijngaard uit Jesaja hebben opgeroepen. Een profetisch bruidslid over God en zijn volk. Hoe hij een wijngaardenier een wijngaard plantte op een vruchtbare helling. Stenen worden weggehaald, en de aarde wordt met grote zorg bewerkt. De wijngaardenier hakt ook een perskuip uit, en bouwt zelfs een wachttoren, zodat vossen en andere vijandige dieren op tijd worden opgemerkt. De wijngaardenier verwachtte veel van zijn wijngaard, maar moet verdrietig toezien dat de ranken vol zijn van wrange en zure druiven. Slechte, onverteerbare vruchten: het is in Jesaja 5 beeld voor de inwoners van Jeruzalem en Juda, die niets dan slechte daden voortbrengen. Armen worden vertrapt, weduwen en wezen onderdrukt. Wat wild en oncontroleerbaar opschiet is het onkruid van eigenbelang en eigengerechtigheid. Die wijngaard, zo waarschuwt Jesaja, zal God laten verwilderen; er zal niets meer groeien, de aarde zal kaal en onvruchtbaar zijn.

De wijngaard als beeld van het rijk Gods, waar mensen recht doen aan elkaar en de vruchten dragen van gerechtigheid, medemenselijkheid en naastenliefde, waar God geërd wordt en mensen leven uit dankbaarheid, waar niemand de meeste wil zijn: met dat beeld voor ogen mogen wij deze parabel horen.

Lucas vertelt dat een man een wijngaard plantte en het verpachtte aan wijnbouwers. In onze tekst, staat er in het Grieks een werkwoord dat letterlijk 'uitgeven' betekent (*ekdidoomi* = uitgeven, verhuren). In het Nederlands bestaat dit ook nog in de zin van de 'uitgifte' van stukken land. De wijngaardenier gaat op reis en geeft de wijngaard in de handen van de wijnbouwers. Hij geeft ze de ruimte om zelf aan het werk te gaan in de wijngaard, om het land met zorg te bewerken, de aarde om te spitten, om te snoeien en te wieden, takken die niet tot bloei komen weg te snijden en roofdieren te verjagen zodat die wijngaard op z'n tijd de goede vruchten draagt.

De wijngaardenier raakt uit beeld, want hij vertrekt voor 'een lange tijd' naar het buitenland. Alleen zijn dienaren herinneren nog aan hem. God maakt hier een terugtrekkende beweging, en zijn aanwezigheid kan enkel nog door de wijnbouwers present gesteld worden. Het is aan hen om de vruchten van zijn gerechtigheid te laten opkomen.

Vanaf vers 10 krijgt de parabel een spannende wending. Als het tijd is, stuurt de wijngaardenier een knecht naar de pachters toe 'opdat zij hem de vrucht van de wijngaard zouden geven'. Door de mond van zijn dienaar, vraagt de wijngaardenier hoe het staat met de opbrengst van zijn wijngaard. Komen de vruchten nog wel overeen met het visioen van wat een goede wijngaard moet zijn? Zal zijn dienaar de vruchten vinden van gerechtigheid? Of moet hij het doen met wrange vruchten en zure wijn? Is die wijngaard nog wel een plaats voor alle mensen? Waar er voor hongerigen brood wordt gebroken, waar mensen zonder thuis onderdak vinden, waar drank en spijs eerlijk worden verdeeld? Of is die wijngaard een plaats waar mensen elkaar verdrukken en zijn gaan denken dat die wijngaard hen toebehoort, en zij ermee doen kunnen wat hen goeddunkt?

Welke vruchten zien wij vandaag in Gods wijngaard, in ons leven en samenleven? Die kritische vraag moeten wij vandaag aan onszelf stellen. Zien wij in ons leven, onze wereld, de goede vruchten van Gods Geest: liefde en blijdschap, vrede tussen mensen, geduld, vriendelijkheid, goedheid en geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing? (Gal 5:22). Of zien wij hoe tussen goede vruchten, ook het kwade opschiet? De kwade krachten van jaloezie en venijn, de vertrapping van de ander, het eigen belang, oorlog, moord en doodslag?

De vraag van de knecht valt niet in goede aarde. Niet alleen hebben de pachters er geen oren naar, ze worden er zelfs agressief en gewelddadig van. De eerste knecht die komt om naar de vrucht van de wijngaard te vragen, wordt afgeranseld en mishandeld en met lege handen teruggestuurd. Dan stuurt de wijngaardenier een tweede en een derde knecht. Maar met hen vergaat het evenzo. Ook zij worden afgetuigd, geschopt en geslagen en buiten de wijngaard geworpen. Buiten geworpen worden omdat de vraag naar gerechtigheid gesteld wordt. Jezus doelt hiermee op Israëls profeten, die gedood en gestenigd werden. Die riepen in dove oren, die tegen het geweten

aanschopten van koningen, priesters en machthebbers, die zagen hoe het land dat God gegeven heeft verwildert, hoe de grond vergiftigd werd... overwoekerend onkruid, platgebrande steden en bomen zwartgeblakerd, hun takken afgehouden. Dorre, droge aarde, waar niets meer groeien kan.

Je vraagt je af waarom de wijngaardenier niet zelf terugkeert en ingrijpt. Een vraag die zich blijft opdringen bij alle mensonterende toestanden in deze wereld. De nietsontziende en zinloze oorlogen van deze tijd, de vluchtelingenstromen, de aarde die vertrapt wordt. Waarom komt God niet om daar zelf een einde aan te maken?

Lucas schrijft dat de wijngaardenier wegtrekt naar het buitenland. Een God die een terugtrekkende beweging maakt. Dietrich Bonhoeffer wist haarfijn uit te leggen dat juist het terugtrekken bij God hoort. En vaak begrijpen wij daar helemaal niets van. We vinden het onverteerbaar dat God zich terugtrekt. Maar de werkhypothese van God, zo schrijft Bonhoeffer in een brief in juli 1944, is dat 'hij ons in deze wereld laat leven. Hij is de God voor wiens aangezicht wij staan. Voor en met God leven wij onder God. God laat zich uit deze wereld wegdringen tot op het kruis' (brief van 16 juli 1944, uit *Verzet en Overgave*).

Er is in deze wereld geen andere stem dan de stem van zijn profeten, de knechten die hij stuurt. Alleen door hen kan zijn gerechtigheid nog klinken in deze wereld die zo vol is van geweld. Wat God nu zo barmhartig en zo genadig maakt, is dat hij niet met geweld deze wereld omkeert, maar afdaalt tot in onze menselijke zwakheid, tot in de afgrond van de pijn van deze wereld, en zijn enige en geliefde zoon stuurt.

Wanneer Jezus spreekt over de geliefde zoon van de wijngaardenier, dan heeft hij het over zichzelf. Maar als de wijnbouwers hem aan zien komen, gaan ze met elkaar in overleg - zoals de Schriftgeleerden en Hoge priesters deden toen Jezus hen de vraag stelde over Johannes de Doper. 'Dat is de erfgenaam' zeggen ze tegen zichzelf. Ze hebben een hartgrondige hekel aan hem, want zij willen zelf de erfgenaam zijn. Ze zijn ervan overtuigd dat de wijngaard hen toekomt. Zij willen de wijngaard bezitten en beheren.

Wanneer de vraag over de opbrengst van de wijngaard door de erfgenaam wordt uitgesproken, is dat uiterst confronterend en komt het dicht op de huid. Want ze hebben niet gedaan wat de wijngaardenier van hen verwachtte: de aarde werd niet omgeploegd, de wingerd niet gesnoeid, onvruchtbare takken niet weggesneden. Die erfgenaam is voor hen een nare lastpak, een vervelende dwaas die de rust komt verstoren met zijn vragen over gerechtigheid en goede vruchten. Een struikelblok, waar zij hun voeten vreselijk aan stoten. Hij herinnert hen eraan wat nu eigenlijk hun plaats is: dat de wijngaard niet hun bezit is, en dat ook zij onder Gods oordeel staan. Door de erfgenaam klinkt onherroepelijk Gods woord van recht en van genade. En dat kunnen zij niet verdragen. De erfgenaam is hen een doorn in het oog. Ze beramen een plan, doden hem en werpen hem uit de wijngaard.

De parabel eindigt droevig: met moord en doodslag, de vertrapping van Gods erfgenaam. Maar dan komt er een nieuwe wending in het verhaal doordat Jezus psalm 118 citeert: 'de steen die de bouwers afkeurden is een hoeksteen geworden' (Ps 118:22).

Een hoeksteen is een stevige steen die bij het bouwen werd gebruikt voor de hoek van een gevel. De hoekstenen worden als eerste geplaatst en daarna worden de ruimtes ertussen met stenen gevuld. Zo houden de hoekstenen het hele gebouw bij elkaar.

Jezus spreekt hier over zichzelf als de steen die afgekeurd werd, en toch een hoeksteen is gebleken. Jezus is de verachte, weggeworpen erfgenaam die de dood in werd gejaagd. Een lijdende knecht die sterft aan het hout. En toch blijkt die weggeworpen steen van een dragende, funderende kracht te zijn waarop een nieuw huis wordt gebouwd.

Het is voor de wijnbouwers een aanstootgevende boodschap. Zij dachten te kunnen leven uit eigen kracht en van hun eigen winst. Maar nu moeten zij horen dat zij leven van die weggeworpen erfgenaam, die ze uit de wijngaard gezet hebben. Jezus is geworden tot de lijdende dienstknecht waar Jesaja over sprak. Geen leugen en geen list kwam over zijn lippen; gerechtigheid laaide op in hem, als een vuur in zijn hart. Laaiend van liefde brandde de barmhartigheid van de Vader in zijn gemoed. Hij was het door wie God sprak, die mensen bevrijdde en leidde naar levend water. Hij gaf zichzelf aan deze wereld, als gebroken brood. Bespot, geslagen en vertrapt wordt hij de dood in gesleurd. Maar ook voor deze wijnbouwers sterft hij aan het kruis. Ook hun zonden heeft hij op zijn schouders geladen. Maar zij zien hem als een verstoteling, een door God verachte en vernederde mens.

En toch eindigt dit verhaal ondanks al haar donkerte met licht. Het geweld van de wijnbouwers heeft niet het laatste woord. Want de lijdensweg van Gods gerechte dienaar loopt uit op de opstanding. De hoeksteen is ook een subtiele verwijzing naar Pasen, naar het feest van de opstanding dat wij steeds weer vieren en herdenken. De weggerolde steen, de bloesems die kiemen uit het graf.

Laat je dan bezielen door wat de dienaar des Heren aan de pachters komt zeggen, die vraag naar de gerechtigheid en de vruchten die wij voorbrengen. Ook voor ons heeft de wijngaardenier zijn enige en geliefde zoon gestuurd. Ook voor ons is hij de weg van het lijden gegaan, zo indringend verwoord door Revius:

*Het zijn de Joden niet die u kruisten.
Ik ben het Heer. Ik ben het die u dit hebt gedaan.*

Deze verworpen dienaar is de hoeksteen geworden, de rots waaruit levend water stroomt. In de dorre woestijnen van ons leven ontspringen rivieren. U overstroomt ons met uw genade.

*De steen die de bouwers afkeurden
is een hoeksteen geworden.
Dit is het werk van de HEER,
een wonder in onze ogen.
Psalm 118:22-23*

Amen.